Mikael Mantila
Johtaja
Opetushallitus
3.5.2024 OPH-2896-2024

Opetushallituksen asiantuntijalausunto asiasta VNS 2/2024 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028.

Sivistysvaliokunta käsittelee asiaa oman toimialansa osalta.

Tiivistelmä

1. Opetushallituksen ei ole ollut mahdollista ennakoida toiminnassaan julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2028 esitettyjä toimintamenoihin osoitettavia vähennyksiä. Valtionhallinnon tuottavuusohjelmalla ja hallituksen kevään 2024 kehysriihessä päättämillä toimintamenoihin kohdistettavilla lisäsäästöillä on laaja-alaiset vaikutukset Opetushallituksen lakisääteisten tehtävien hoitamiseen jatkossa. Hallitusohjelmassa jo päätettyjen säästöjen aikaistukset ovat Opetushallituksen toiminnalle hyvin kriittisiä.
2. Rahoituksen ennakoitavuus ja suunnittelun pitkäjänteisyys on erityisen tärkeää valtion oppilaitoksien toiminnan varmistamisessa, sillä suunnitelmat ja resursointi on oppilaitoksissa varmistettava lukuvuosikohtaisesti. Tilanne on kriittinen erityisesti valtion yleissivistävissä oppilaitoksissa.
3. Opetushallituksen ei ole esitetyllä rahoituksella mahdollista ylläpitää kaikkia vastuullaan olevia digitaalisia palveluita riittävän toimintavarmasti ja tietoturvallisesti. Esitetty rahoitus voi tarkoittaa sitä, että joistakin varhaiskasvatus- tai koulutustoimijoille taikka kaikille suomalaisen koulutusjärjestelmän piirissä olleille henkilöille suunnatuista digitaalisista palveluista joudutaan luopumaan kokonaan.

4. Opetushallitus on OKM:n hallinnonalalle kohdennettavista valtionavustusleikkauksista erittäin huolissaan, sillä erityisesti Opetushallituksen maksamilla valtionavustuksilla on laaja yhteiskunnallinen merkitys koulutuksen ja oppimistason tasa-arvoisuuteen sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen tukemiseen ja kehittämiseen (mm. henkilöstökoulutus, digioppiminen, kerhotoiminta, opintosetelit, S2-opetus, lukutaitotyö, oppimisen tuki). Erityisen tärkeää on tehdä huolellinen kokonaistarkastelu ja kohdentaa mahdolliset leikkaukset valtionavustusmäärärahoihin, jotka eivät ole strategisesti tärkeitä hallitusohjelman toteuttamisessa.

5. Hallitusohjelman mukaan lasten ja nuorten perustaitoja, kuten luku- ja kirjoitustaitoa, tulee vahvistaa. Yhtenä tavoitteena on, että kaikenikäisten lukutaitoa vahvistetaan jatkamalla Kansallisen lukutaitostrategian 2030 toimeenpanoa. Opetushallitus pyytää huomioimaan, että mikäli Kansallisen lukutaitostrategian tavoitteiden edistämiseksi asetettuun Lukutaito-ohjelmaan kohdistetaan säästöjä, ei kansallista vaikuttavuutta lukutaidon vahvistamiseksi ole mahdollista saavuttaa eikä toimintaa voida jatkaa lainkaan vuoden 2024 jälkeen.

6. Yhdessä jo tehdyn aikuiskoulutustuen lakkauttamisen kanssa 100 miljoonan euron vähentäminen ammatillisesta koulutuksesta kohdentuen erityisesti toisen asteen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden opiskelumahdollisuuksien vähentämiseen voi aiheuttaa haasteita osaavan työvoiman saatavuudessa erityisesti työvoimapula-aloilla.

7. Maksuttomuuden rajaaminen sen vuoden loppuun, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta asettaa opiskelijat eriarvoiseen asemaan taustan ja varallisuuden mukaan eikä näin tue tavoitetta tutkinnon suorittamisesta, keskeyttämisen vähentämisestä ja heijastuu osaavan työvoiman saatavuuteen.

1. Opetushallituksen toimintaedellytykset

Opetushallituksen tehtävien hoitaminen jatkossa edellyttää perustoimintamenorahoituksen riittävää tasoa sekä rahoituksen pitkäjänteisyyttä ja sitä kautta myös parempaa ennustettavuutta. Opetushallituksen vastuu korostuu entisestään yhteiskuntamme nopeissa toimintaympäristön muutoksissa (esim. Euroopan turvallisuustilanne, demograafiset muutokset tai oppimis- ja hyvinvointivajeet), jotka lisäävät myös merkittävästi Opetushallituksen tehtäviä. On lisäksi huomioitavaa, että hallitusohjelman kasvatuksen ja koulutuksen hankkeet, tulossopimuksessa Opetushallitukselle asetetut tavoitteet sekä digitaalisten palvelujen kehitystarpeet kasvattavat Opetushallituksen tehtäväkenttää edelleen tulevinakin vuosina merkittävästi.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä Sivistyshallinto 2030 kehittämishanke selkeyttää hallinnonalan virastorakennetta ja keventää päällekkäistä hallintoa. Kotimaisten kielten keskus yhdistyy Opetushallituksen kanssa vuoden 2026 alusta. Lisäksi hallinnonalalla keskitetään tiettyjä hallinnollisia toimintoja päällekkäisen hallinnon keventämiseksi. Kehittämishankkeella on mahdollista saada aikaan kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä, mutta Opetushallitus näkee selvänä, että valtionhallinnon tuottavuusohjelmalla ja hallituksen kevään 2024 kehysriihessä päättämillä toimintamenoihin kohdistettavilla lisäsäästöillä on laaja-alaiset vaikutukset Opetushallituksen lakisääteisten tehtävien, eli koulutukseen, varhaiskasvatukseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä kansainvälistymiseen liittyvien kehittämis-, hallinto- ja palvelutehtävien, hoitamiseen jatkossa.

Opetushallitus on jo oma-aloitteisesti sopeuttanut toimintaansa vuoden 2024 aikana, sillä rahoituksen riittävyys asettaa jo nykyisellään haasteita lakisääteisten tehtävien hoitamiseen sekä edellyttää myös Opetushallitukselle asetettujen tulostavoitteiden uudelleen tarkastelua. Tässä tilanteessa hallitusohjelmassa jo päätettyjen säästöjen aikaistukset ovat Opetushallituksen toiminnalle hyvin kriittisiä.

2. Valtion yleissivistävä ja ammatillinen koulutus

Opetushallituksen toimialaan kuuluu valtion yleissivistävät oppilaitokset Helsingin eurooppalainen koulu, Helsingin ranskalais-suomalainen koulu, Suomalais-venäläinen koulu ja Valteri-koulu sekä valtion ammatilliset oppilaitokset Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus ja Saamelaisalueen koulutuskeskus. Opetushallitus pyytää kiinnittämään huomiota erityisesti valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenojen täysin alimitoitettuun kehystasoon. Yleinen hintatason nousu näkyy koulujen ylläpidossa erityisesti vuokrien, energian, sähkön, opetusmateriaalin, ravintosuositusten mukaisen kouluruokailun sekä rakennushankkeiden hintojen kallistumisena. Hintatason nousun ohella tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisellä (Suomalais-venäläisen koulun lisäksi valtion koulukotikouluissa) on kustannuksia korottava vaikutus. Niin ikään oppivelvollisuuden laajentaminen sekä toisen asteen maksuttomuus aiheuttavat toiminnan sopeuttamistarpeita jo nykyisellään.

Opetushallitus esittää vakavan huolen siitä, ettei rahoituksella ole mahdollisuutta taata jatkossa laadukasta opetustoimintaa valtion oppilaitoksissa. Oppilaitosten ylläpito edellyttää rahoituksen pitkäjänteisyyttä koulutusmuutosten, koulutuksen yleisen kallistumisen, kouluyhteisöön kohdistuvien hyvinvointihaasteiden ja jatkuvien ulkoisten hintapaineiden hallitsemiseksi koulutuksen ja opetuksen laatua sekä oppilaiden hyvinvointia vaarantamatta. Pitkäjänteisyys ja huolellinen ennakointi ovat olennaisia myös siitä näkökulmasta, että oppilaitosten on varauduttava ja resursoitava toimintansa lukuvuosikohtaisesti, eivätkä vuodenvaihteessa voimaan tulevat muutokset rahoituksessa ole mahdollisia. Erityisesti Valteri-koulun, Suomalais-venäläisen koulun ja Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun taloustilanne on erittäin huono.

Opetushallitus pyytää lisäksi huomiomaan, että vuoden 2023 talousarviota käsittelevässä budjettiriihessä 1.9.2022 linjattiin, että B1-kielen opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla, joka osoitetaan vuosiluokille 7–9. B1-kielen lisäys koskee kaikkia 7. vuosiluokan 1.8.2024 aloittavia oppilaita. B1-kielen opetuksen lisääminen

on opetuksen järjestäjille laajeneva tehtävä ja tuo lisäkustannuksia lisääntyvistä opetusryhmistä, palkkakuluista sekä oppimateriaaleista.

3. Digitalisaation hyödyntäminen

Opetushallitus kiinnittää huomiota julkisen talouden suunnitelman keskeiseen tuottavuusohjelman toimenpiteeseen, eli digitalisaation hyödyntämiseen ja digitaalisen asioinnin merkityksellisyyteen. Opetushallitus tuottaa useita Suomen menestyksen kannalta olennaisia digitaalisia palveluja ja tietovarantoja. Koulutuspoliittiset uudistukset vaativat uusien järjestelmien jatkuvaa kehittämistä kuin myös jo tuotannossa olevien isojen kansallisten järjestelmien jatkuvaa uudistamista ja sisällöllistä laajentamista.

Opetushallituksen digitaaliset palvelut ovat merkittäviä palveluita varhaiskasvatustoimijoille ja laajasti eri asteiden koulutustoimijoille. Opetushallituksen merkittävin kansalaisille suunnattu digitaalinen palvelukokonaisuus on Opintopolku, joka kattaa valtakunnallisen koulutustarjontatiedon, opiskelijavalinnan palvelut, kieliosaamisen palveluja, kansalliset kasvatus-, koulutus- ja opintotietovarannot sekä näihin liittyviä muita laajoja digitaalisia palveluja. Opetushallitus on käynnistänyt Opintopolun tavoitetilatyön, jossa kansalaisille suunnatut digitaaliset palvelut kootaan entistä tiiviimmin yhteen asiakaskokemusta parantavalla ja kustannustehokkaalla tavalla. Opintopolku-palvelun käyttö on kasvanut jatkuvasti vuosi vuodelta, eikä merkkejä tämän kehityksen hidastumisesta ole. Lisäksi Opetushallituksen vastuulle on viime vuosina määrätty uusia palveluja (esim. eHOKS, Valpas, tunnistuksen välityspalvelu MPASSid, Avointen oppimateriaalien kirjasto AOE.fi). Opetushallitus näkee välttämättömänä, että viraston toimintamenorahoituksella varmistetaan näiden digitaalisten palvelujen ylläpito sekä tarpeelliset kehittämistoimet, jotta hallituksen tavoite digitaalisesta asioinnista sekä digitaalisen asioinnin merkityksellisyydestä pystytään toteuttamaan Opetushallituksen vastuulla olevien kokonaisuuksien osalta.

Opetushallituksen digitaalisten palvelujen on oltava toimintavarmoja ja tietoturvallisia, mikä vaatii riittävää ylläpidon resurssointia. Riski siitä, ettei Opetushallitus pysty tuottamaan digitaalisia palvelujaan niiden vaatimalla tasolla, on rahoituksen vähentyessä hyvin suuri. Tämä voi vaikuttaa heikentävästi paitsi asiakastyytyväisyyteen, käyttäjäkokemukseen ja viranomaispalvelujen maineeseen, pahimmillaan myös palvelujen tietoturvaan ja toimintavarmuuteen. Opetushallituksen palvelut, kuten oppijanumerorekisteri ja valtakunnalliset tietovarannot, kattavat lähes kaikki suomalaisen koulutusjärjestelmän piirissä olleet henkilöt. Maailmanpoliittinen tilanne korostaa kyberturvallisuuden merkitystä, mikä vaatii tehokasta valvontaa ja aiheuttaa kustannuksia.

4. Valtionavustukset

Opetushallitus järjestää vuosittain noin 50 valtionavustushakua (yht. n. 100 M€ / v.), joissa valtionavustuksia kohdennetaan mm. opetustoimen täydennyskoulutukseen, digioppimiseen, oppimisen tukeen, vieraskielisten opetukseen, kerhotoimintaan, lukutaitotyöhön, opintoseteli-toimintaan sekä monipuolisesti opetuksen ja koulutuksen kehittämiseen. Keskeisinä kohderyhminä ovat koulutusasteet varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle, taiteen perusopetus, vapaa sivistystyö sekä koulutustoimialan järjestöt. Suurin osa avustuksista myönnetään varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

Julkisen talouden suunnitelmassa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalle esitetään valtionavustusten tason merkittävää alentamista. Lisäksi Opetushallitus pyytää huomioimaan, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionavustuksiin kohdennetaan lisätoimenpiteillä hallinnonaloista toiseksi suurin lisäsäästö 25 M€. Opetushallitus on tästä kehityssuunnasta erittäin huolissaan, sillä Opetushallituksen maksamilla valtionavustuksilla on laaja yhteiskunnallinen merkitys koulutuksen ja oppimistason tasa-arvoisuuteen sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen tukemiseen ja kehittämiseen erityisesti tietyissä teemoissa (mm. henkilöstökoulutus, digioppiminen, kerhotoiminta, opintosetelit, S2-opetus,

lukutaitotyö, oppimisen tuki). Opetushallituksella on ollut kansallisesti erittäin merkittävä rooli opetustoimen henkilöstökoulutuksen tukemisessa, mutta kehysriihen päätösten vuoksi tästä tuesta (n. 15 M€ / v.) joudutaan luopumaan käytännössä kokonaan. Lisäleikkaukset saattavat johtaa siihen, että OPH:n kansallisesti merkittävä tuki myös muihin keskeisiin käyttötarkoituksiin päättyy.

Opetushallituksen valtionavustuksiin kohdentuu vaihtelevaa kysyntää. Merkittävä osa valtionavustuksista on niin kysyttyjä, että rahoitusta voidaan myöntää vain osalle hakijoista ja/tai myönnettävät avustukset ovat merkittävästi pienempi kuin haetut avustussummat. Valtionavustusmäärärahojen leikkausten tulisi kohdentua määrärahoihin, joiden kysyntä on heikkoa ja jotka eivät ole strategisesti tärkeitä hallitusohjelman toteuttamisessa. Lisäksi määrärahaleikkausten tulisi johtaa ensisijaisesti valtionavustusmäärärahojen kokonaislukumäärän vähentämiseen, ei voimakasta ylikysyntää kohtaavien valtionavustusten määrärahojen pienentämiseen.

5. Lukutaito-ohjelma

Hallitusohjelman mukaan lasten ja nuorten perustaitoja, kuten luku- ja kirjoitustaitoa, tulee vahvistaa. Yhtenä tavoitteena on, että kaikenikäisten lukutaitoa vahvistetaan jatkamalla Kansallisen lukutaitostrategian 2030 toimeenpanoa. Opetushallituksessa toimiva Lukutaito-ohjelma jatkaa Lukuliikkeen aloittamaa työtä kansallisen lukutaitostrategian tavoitteiden toteuttamiseksi Lukeva varhaiskasvatus-, Lukeva koulu- ja Lukeva kunta -osaohjelmilla.

Lukutaito-ohjelma toimii eri sektoreiden lukutaitotoimijoiden yhdistäjänä sekä seuraa, kartoittaa ja koordinoi Suomessa tehtävää kansallisen lukutaitostrategian suuntauviivoihin pohjautuvaa lukutaitotyötä. Opetushallitus antaa Lukutaito-ohjelmalle erityisen painoarvon erityisesti heikosti lukevien lasten, nuorten ja aikuisten lukutaidon vahvistamisessa.

Työtä lukutaidon vahvistamiseksi on jatkettava kansallisen lukutaitostrategian suuntaviivojen mukaisesti. Lisäksi kansallista lukutaitostrategiaa tulee päivittää muun

muassa medialukutaidon osalta. Lukeva koulu -ohjelman juurruttamista kouluihin on jatkettava samalla, kun keväällä 2024 käynnistettyä Lukeva varhaiskasvatus -ohjelmaa jalkautetaan kansallisesti. Lukeva kunta -verkostoa on laajennettava kattamaan kaikki Suomen kunnat yhdenvertaisesti. Lukemista edistävät toimet tulee seuraavaksi ulottaa muun muassa toisen asteen opetukseen ja heikosti lukeviin aikuisiin. Erityisesti tulee huomioida monikieliset ja suomea toisena kielenä opiskelevat lapset ja nuoret.

Mikäli Lukutaito-ohjelmaan kohdistetaan säästöjä, ei kansallista vaikuttavuutta lukutaidon vahvistamiseksi ole mahdollista saavuttaa eikä toimintaa voida jatkaa lainkaan vuoden 2024 jälkeen

6. Ammatillinen koulutus ja työelämätoimikuntatyö

Opetushallituksen näkemyksen mukaan 100 miljoonan euron vähentäminen ammatillisesta koulutuksesta kohdentuen erityisesti toisen asteen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden opiskelumahdollisuuksien vähentämiseen voi aiheuttaa haasteita osaavan työvoiman saatavuudessa. Yhdessä jo tehdyn aikuiskoulutustuen lakkauttamisen sekä työttömien työtekomahdollisuuksien taloudellisten heikennysten kanssa rahoitusvähennys voi johtaa siihen, että haasteellisille työvoimapula-aloille, kuten hoivapalvelu- ja teollisuusalat, saadaan entistä vähemmän koulutettua työvoimaa. Opetushallitus näkee hyvänä kuitenkin sen, että rahoitus- ja opiskelijapaikkavähennyksiä ei ole tarkoitus kohdistaa oppivelvollisten koulutukseen.

Suomalainen ammatillinen koulutus on tarjonnut henkilökohtaisia opintomahdollisuuksia ja nopeitakin väyliä kouluttautua uusille aloille sekä täydennyskouluttautua työelämän tarpeiden mukaan. Tehdyt rahoitusleikkaukset saattavat murentaa yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia kouluttautumismahdollisuuksia eri ammattialoille ja heikentää siirtymisiä ammatista toiseen työuran aikana. Esimerkiksi työelämän merkittävät muutokset, kuten tekoälyn yleistyminen ja vihreä siirtymä, voivat tarkoittaa joidenkin ammattien poistumista ja uusien tulemista, mikä edellyttäisi toimivia osaamisen kehittämismahdollisuuksien jatkumista myös aikuisille.

Opetushallitus kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kehyspäätöksestä sekä julkisen talouden suunnitelmasta puuttuu kokonaan rahoitus Opetushallituksen lakisääteiselle työelämätoimikuntatyölle sekä työelämätoimikuntien sihteeristölle. Hallitusohjelma korostaa useassa kohdassa koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Työelämätoimikunnat varmistavat osaltaan ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä. Työelämätoimikuntien jäsenet edustavat työnantajia, työntekijöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia sekä opetusalaa. Työelämätoimikunnilla on lakisääteisiä tehtäviä liittyen näyttöjen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen, opiskelijoiden arvioinnin oikaisupyyntöjen käsittelyyn, osallistumiseen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa sekä pyynnöstä antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausuntoja koulutuksen järjestäjäkohtaisesti tutkinnoittain eriytyvistä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista. Lisäksi yksi toimikunnista vastaa liikenteen palveluista annetun lain 193 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kokeiden järjestämisestä ja valvonnasta sekä mainitun lain 31 §:n 3 momentissa ja 32 §:n 4 momentissa tarkoitettujen todistusten antamisesta.

Työelämätoimikuntien tehtäviä, toimivaltaa ja vastuita määrittelevät ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (531/2017) ja asetus (673/2017). Koulutusten työelämälähtöisyyden varmistamiseksi ja lakisääteisten tehtävien toteutumiseksi, tulee Opetushallituksen näkemyksen mukaan työelämätoimikuntien toiminta turvata. Opetushallitus on nimittänyt 33 työelämätoimikuntaa kaudelle 1.1.2024-31.12.2026. Laissa ammatillisesta koulutuksesta § 119 todetaan, että Opetushallitus asettaa työelämätoimikunnat enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja nimittää työelämätoimikuntiin enintään yhdeksän jäsentä kuhunkin. Lisäksi Opetushallitus päättää työelämätoimikuntien jäsenten palkkiot ja huolehtii toimikuntien maksuliikenteestä, kirjanpidosta ja arkistosta. Työelämätoimikuntien säännöllinen toiminta ja lakisääteisten tehtävien joustava käsittely kohtuullisessa ajassa sekä laissa säädetty pysyvän sihteeristön tuki toimikunnille edellyttää riittävää valtion talousarviorahoitusta. Muun muassa opiskelijoiden arvioinnin oikaisupyynnöt,

lausunnot koulutuksen järjestäjän osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista ja liikenteen palveluista annetun lain määräämät tehtävät tulee pystyä käsittelemään kohtuullisessa ajassa eikä niiden voi antaa vaarantua.

7. Oppimateriaalin maksuttomuus

Julkisen talouden suunnitelman mukaan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu maksuton oppimateriaali rajataan sen kalenterivuoden loppuun, jonka kuluessa opiskelija täyttää 18 vuotta. Hallituksen antamien tietojen mukaan rajaus koskisi myös ylioppilastutkinnon kokeita. Uudistus tarkoittaisi valtaosalle toisen asteen opiskelijoista sitä, että opiskelun kolmannen vuoden kevään oppimateriaalit, tietokoneet ja ylioppilaskokeet muuttuisivat maksullisiksi.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan oppimateriaalit, opiskeluvälineet ja ylioppilaskokeet pitäisi määritellä maksuttomiksi kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden ajaksi lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Tällöin opiskelijalla olisi mahdollisuus opiskella lukion oppimäärä ja suorittaa ylioppilaskokeet maksuttomasti lukiolain 10 §:n mukaisessa lukiokoulutuksen tavoitteellisessa suorittamisajassa. Säästöä tulisi siitä, että neljännestä lukuvuodesta alkaen oppimateriaalit, opiskeluvälineet ja ylioppilaskokeet olisivat opiskelijalle maksullisia. Todennäköisesti oppimäärän suorittaminen tavoitteellisessa ajassa lisääntyisi jonkin verran, mikä toisi myös säästöjä.

Lisäksi Opetushallitus nostaa esiin, että osa opiskelijoista suorittaa ns. kaksoistutkintoa eli suorittaa samanaikaisesti sekä ammatillisen perustutkinnon että lukio-opintoja. Heidän opintonsa kestävät usein kauemmin kuin kolme vuotta, jolloin heidän kohdallaan maksuttomuuden rajaaminen voi heikentää motivaatiota opiskella kaksoistutkintoa ja aiheuttaa opiskelijalle merkittäviä kustannuslisäyksiä. Opetushallitus on myös huolissaan oppivelvollisista, jotka osallistuvat ennen tutkintokoulutusta valmentaviin koulutuksiin, koska heidän maksuton tutkintokoulutusaikansa lyhenee entisestään.

Maksuttomuuden rajaaminen tiettyyn ikään asettaa oppivelvolliset eriarvoiseen asemaan muun muassa opiskelijoiden taustan ja varallisuuden mukaan. Nämä seikat voivat vaikuttaa opintojen loppuun saattamiseen ja heijastua osaavan työvoiman saatavuuteen. Maksuttomuuden rajoittaminen ei siten tue tavoitetta opintojen keskeyttämisen vähentymisestä.

Opetushallitus pyytää yhdessä Ylioppilastutkintolautakunnan kanssa huomioimaan, että koska lukion oppimateriaalit ovat paljolti digitaalisessa muodossa ja ylioppilastutkinto suoritetaan digitaalisesti, tarkoittaa esitetty muutos myös sitä, että opiskelijoiden tulisi hankkia loppuja lukio-opintoja ja ylioppilastutkintoa varten tietokone kolmannen opiskeluvuoden keväänä, ellei koulutuksen järjestäjä vapaaehtoisesti tarjoa opiskelijoille tietokonetta.